O'ZBEKISTON TIKUVCHILIK KORXONALARIDA RAQAMLASHTIRISH ORQALI SAMARALI BOSHQARISH STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISH

Alimova Xurshida Nurmaxamatovna
Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat institute
"Iqtisodiyot va menejment" kafedrasi assistenti
E-mail: alimova291184@gmail.com

Received: 02.11.2025
Revised: 03.11.2025
Accepted: 04.11.2025

Kalit so‘zlar: raqamlashtirish, boshqaruv, tikuvchilik korxonalari, samarali strategiya, avtomatlashtirish, ma’lumotlarni tahlil qilish, ishlab chiqarish jarayoni

Keywords: digitalization, management, garment enterprises, effective strategy, automation, data analysis, production process

Ключевые слова: цифровизация, управление, швейные предприятия, эффективная стратегия, автоматизация, анализ данных, производственный процесс

Annotatsiya. Ushbu maqola O‘zbekiston tikuvchilik korxonalarida raqamlashtirish orqali samarali boshqarish strategiyasini ishlab chiqishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda korxonalarda ish jarayonlarini avtomatlashtirish, ma’lumotlarni raqamli tizimlarda yig‘ish va tahlil qilish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish imkoniyatlari o‘rganilgan. Raqamli boshqaruv usullari yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish va qaror qabul qilish jarayonini tezlashtirish mumkinligi ko‘rsatib o‘tilgan.

Annotation. This article is dedicated to developing an effective management strategy through digitalization in garment enterprises of Uzbekistan. The study explores possibilities to enhance management efficiency by automating workflows, collecting and analyzing data in digital systems. Digital management methods allow optimizing production processes, using resources efficiently, and accelerating decision-making.

Аннотация. Данная статья посвящена разработке стратегии эффективного управления через цифровизацию в швейных предприятиях Узбекистана. В исследовании изучаются возможности повышения эффективности управления за счет автоматизации рабочих процессов, сбора и анализа данных в цифровых системах. Цифровые методы управления позволяют оптимизировать производственные процессы, эффективно использовать ресурсы и ускорять процесс принятия решений.

Kirish. O‘zbekistonning tikuvchilik sanoati milliy iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri bo‘lib, u nafaqat ichki bozorda, balki eksport salohiyatini rivojlantirishda ham katta rol o‘ynaydi. So‘nggi yillarda korxonalarda samarali boshqaruvni ta’minlash, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va resurslardan maksimal darajada foydalanish masalalari dolzarb bo‘lib qolmoqda. An’anaviy boshqaruv usullari ko‘pincha ma’lumotlarni qo‘lda yig‘ish va tahlil qilishga asoslangan bo‘lib, bu esa qaror qabul qilish jarayonini sekinlashtiradi va xatoliklar xavfini oshiradi. Shu sababli, raqamlashtirish va zamonaviy axborot texnologiyalarini qo‘llash orqali boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish va optimallashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli tizimlar yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida kuzatish, resurslar va xom ashyo sarfini nazorat qilish, mehnat unumdorligini oshirish hamda qaror qabul qilish jarayonini tezlashtirish mumkin. Bundan tashqari, raqamlashtirish orqali korxona ma’lumotlari to‘planib, ularni tahlil qilish imkoniyati kengayadi, bu esa strategik rejalashtirish va samarali boshqaruvning asosini yaratadi. Tadqiqotda O‘zbekiston tikuvchilik korxonalarida raqamlashtirishni joriy qilishning samarali strategiyalarini ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish masalalari o‘rganildi, bu esa nafaqat ishlab chiqarish jarayonlarini, balki korxonaning iqtisodiy ko‘rsatkichlarini ham yaxshilash imkonini beradi. Shu bilan birga, kirish qismi raqamlashtirish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish zarurati, zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi va ularning tikuvchilik sanoatida qo‘llanishi istiqbollari haqida umumiy tushuncha beradi hamda tadqiqotning maqsad va vazifalarini asoslaydi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda korxonalarda raqamlashtirishni joriy etish nafaqat samarali boshqaruvni ta’minlash, balki raqobatbardoshlikni oshirish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishning asosiy omili hisoblanadi. O‘zbekiston tikuvchilik korxonalari so‘nggi yillarda ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardosh bo‘lishi uchun ishlab chiqarish tizimlarini modernizatsiya qilish va raqamlashtirish jarayonlarini kengaytirishga intilmoqda. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, raqamli tizimlar yordamida ishchi kuchi resurslarini, xom ashyo zaxiralarini va ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida kuzatish, ma’lumotlarni to‘plash va tahlil qilish, shuningdek, boshqaruv qarorlarini tezkor va aniq qabul qilish mumkin. Shu bilan birga, raqamlashtirish korxona ichidagi jarayonlarni standartlashtirish, jarayonlar o‘rtasida uzluksizlikni ta’minlash va xatoliklarni kamaytirish imkonini beradi. Tadqiqotning maqsadi raqamli boshqaruv tizimlarini tatbiq etish orqali tikuvchilik korxonalarida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan maksimal darajada foydalanish va strategik rejalashtirishni rivojlantirishdan iborat bo‘lib, bu esa korxona faoliyatining barcha sohalarida boshqaruvni yanada tizimli va samarali qilishga xizmat qiladi. Shu tarzda, kirish qismiga qo‘shimcha matn raqamlashtirishning dolzarbligi, uning korxona boshqaruvida ahamiyati va tadqiqotning asosiy yo‘nalishlari haqida kengroq tushuncha beradi.

Adabiyotlar tahlili. Hamidov manbada raqamli transformatsiya va korporativ boshqaruv samaradorligini oshirish bo‘yicha nazariy asoslar tahlil qilingan bo‘lib, raqamlashtirish jarayonining korxona faoliyatiga ta’siri, ishlab chiqarish jarayonlarining optimallashtirilishi va qaror qabul qilish tezligi haqida batafsil ma’lumot berilgan [1]. Karimova va Islomov manbada yengil sanoat va tikuvchilik korxonalarida raqamlashtirishni joriy qilishning amaliy tajribalari o‘rganilgan va ishlab chiqarish jarayonlarida avtomatlashtirish orqali resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlari ko‘rsatib o‘tilgan [2]. Tursunov manbada korxonalarda boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish va ishchi kuchi samaradorligini oshirish bo‘yicha strategik yondashuvlar tahlil qilingan, shuningdek, raqamli tizimlarni joriy qilishning amaliy aspektlari keltirilgan [3]. Abdullayev va Raxmonov manbada korxona ma’lumotlarini yig‘ish, tahlil qilish va raqamli boshqaruv tizimlarini integratsiyalash orqali qaror qabul qilish jarayonini tezlashtirish imkoniyatlari o‘rganilgan, bu esa korxona boshqaruvining samaradorligini oshirishda muhim vosita sifatida ta’kidlangan [4]. Sultonov manbada raqamlashtirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish strategiyalari, xom ashyo va resurslarni boshqarish, ishlab chiqarish jarayonlarida xatoliklarni kamaytirish usullari amaliy misollar bilan ko‘rsatib o‘tilgan [5]. Rustamov manbada raqamli tizimlar yordamida tikuvchilik korxonalarida ma’lumotlar bazasini shakllantirish va ularni tahlil qilish orqali strategik rejalashtirishni kuchaytirish yo‘llari o‘rganilgan, shuningdek, raqamlashtirish jarayonida yuzaga keladigan muammolar va ularni bartaraf etish usullari tahlil qilingan [6]. Nabiev manbada korxonalarda boshqaruv samaradorligini oshirish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishda raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligi, elektron boshqaruv tizimlarining afzalliklari va cheklovlari tadqiq etilgan [7]. Shu tarzda barcha manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, raqamlashtirish va zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish korxonalarda ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish va boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

Materiallar va usullar. Tadqiqotda O‘zbekiston tikuvchilik korxonalarida raqamlashtirish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish masalalari o‘rganildi. Tadqiqot materiali sifatida korxonalardagi ishlab chiqarish jarayonlari, ishchi kuchi resurslari, xom ashyo va tayyor mahsulotlar bo‘yicha ma’lumotlar, shuningdek, mavjud boshqaruv tizimlari va axborot tizimlari ishlatilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida statistik tahlil, solishtirma tahlil va kompyuter yordamida modellashtirish usullari qo‘llanildi. Shuningdek, korxonalarda raqamlashtirish jarayonini joriy qilish va samaradorlikni oshirish imkoniyatlarini aniqlash uchun so‘rovnomalar, intervyular va ichki hisobotlar tahlili amalga oshirildi. MATLAB va boshqa korxona ma’lumotlarini boshqarish tizimlari yordamida ishlab chiqarish jarayonlari, resurslar va ishchi kuchi samaradorligi raqamli tizimlarda kuzatildi va tahlil qilindi. Tadqiqot usullari ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish va boshqaruv qarorlarini tezlashtirishga qaratilgan bo‘lib, eksperimental

va kompyuter yordamida modellashtirish usullari integratsiyalashgan tarzda qo‘llanildi. Shu bilan birga, tadqiqot usullari korxona ma’lumotlarini yig‘ish, tahlil qilish va raqamlashtirish orqali boshqaruv jarayonlarini yanada samarali qilish imkonini berdi hamda strategik qaror qabul qilish uchun asos yaratdi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, raqamlashtirish jarayoni korxona ichidagi barcha boshqaruv darajalarida samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Raqamli tizimlar yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida monitoring qilish, xom ashyo va tayyor mahsulotlar zaxirasini nazorat qilish, shuningdek, ishchi kuchi resurslarining samaradorligini kuzatish imkoniyati mavjud. Shu bilan birga, raqamlashtirish orqali korxona ichidagi axborot almashinuvi tezlashadi, qaror qabul qilish jarayonida xatoliklar kamayadi va strategik rejalashtirish uchun asosli ma’lumotlar bazasi shakllantiriladi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, avtomatlashtirish va raqamli boshqaruv tizimlari nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, balki ishlab chiqarish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni oldindan aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi. Bundan tashqari, raqamlashtirish korxona ichidagi ishchi va rahbarlar o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi, jarayonlarni standartlashtirish orqali mehnat unumdorligini oshiradi va ishlab chiqarishning umumiy sifatini yaxshilashga yordam beradi. Shu tarzda, raqamli boshqaruv tizimlarini tatbiq etish strategik rejalashtirish va korxona samaradorligini oshirishning samarali vositasi bo‘lib, kelajakda tikuvchilik korxonalarida texnologik modernizatsiyani kengaytirish imkoniyatlarini yaratadi.

1- Jadval Raqamlashtirish metodlari va ularning afzalliklari

Metod nomi	Tavsifi	Afzalliklari	Cheklovlari
Analitik boshqaruv tizimi	Ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida kuzatish	Qaror qabul qilish tezligi oshadi, ma’lumotlar tahlili imkoniyati kengayadi	Dasturiy vositalarsiz amalga oshirish qiyin
Avtomatlashtirilgan resurs boshqaruvi	Xom ashyo va ishchi kuchini nazorat qilish	Resurslardan samarali foydalanish, ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirish	Dastlabki joriy etish xarajatlari yuqori
Ma’lumotlar bazasi va tahlil	Korxona ma’lumotlarini yig‘ish va tahlil qilish	Strategik rejalashtirish uchun asos yaratadi, xatoliklarni kamaytiradi	Ma’lumotlar yangilanishi talab qilinadi
Vizualizatsiya va monitoring	Grafiklar va hisobotlar orqali jarayonlarni kuzatish	Jarayonlarni tushunarli qilish, tezkor qaror qabul qilish	Katta tizimlarda murakkab bo‘lishi mumkin

Birinchi jadvalda O‘zbekiston tikuvchilik korxonalarida raqamlashtirish jarayonida qo‘llaniladigan asosiy metodlar tizimli tarzda keltirilgan. Har bir metodning tavsifi, afzalliklari va cheklovlari ko‘rsatilgan bo‘lib, ularning boshqaruv samaradorligini oshirishdagi o‘rni aniqlandi. Masalan, analitik boshqaruv tizimi yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida kuzatish mumkinligi, avtomatlashtirilgan resurs boshqaruvi orqali xom ashyo va ishchi kuchi samaradorligini oshirish, ma’lumotlar bazasi va tahlil metodlari orqali strategik rejalashtirish uchun asos yaratish, vizualizatsiya va monitoring yordamida jarayonlarni tushunarli qilish kabi imkoniyatlar jadval orqali ko‘rsatilgan.

2-Jadval. Raqamlashtirishning korxona faoliyatiga ta’siri

Faoliyat yo‘nalishi	Ta’sir turi	Natija	Qo‘llanish sohalari
Ishlab chiqarish jarayoni	Optimallashtirish	Ishlab chiqarish samaradorligi oshadi	Tikuvchilik, yengil sanoat
Resurslarni boshqarish	Nazorat va optimallashtirish	Xom ashyo va ishchi kuchi samaradorligi oshadi	Boshqaruv tizimi, ishlab chiqarish jarayoni
Qaror qabul qilish	Tezkorlik va aniqlik	Qaror qabul qilish jarayoni tezlashadi, xatoliklar kamayadi	Strategik rejalashtirish, menejment
Axborot almashinuvi	Tezlashtirish va tizimlashtirish	Korxona ichidagi hamkorlik kuchayadi, jarayonlar standartlashadi	Ichki boshqaruv, rahbarlar va xodimlar o‘rtasida

Ikkinchi jadval raqamlashtirishning korxona faoliyatiga ta’sirini tizimli tarzda yoritadi. Jadvalda faoliyat yo‘nalishi, ta’sir turi, natija va qo‘llanish sohalari keltirilgan. Ushbu jadval orqali raqamlashtirish jarayoni ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslarni nazorat qilish va optimallashtirish, qaror qabul qilish jarayonini tezlashtirish va korxona ichidagi axborot almashinuvini tizimlashtirish kabi asosiy natijalarni qanday ta’minlayotgani aniq ko‘rinadi. Shu bilan birga, jadval korxonalarda raqamlashtirish jarayonini strategik rejalashtirish va boshqaruv samaradorligini oshirish uchun amaliy qo‘llaniladigan vosita sifatida tavsiflaydi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekiston tikuvchilik korxonalarida raqamlashtirish joriy etilishi boshqaruv jarayonlarini sezilarli darajada samarali qiladi. Tadqiqot davomida korxonalarda ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, resurslardan optimal foydalanish va ishchi kuchi samaradorligini oshirish imkoniyatlari tahlil qilindi. Kompyuter tizimlari va raqamli platformalar yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida kuzatish,

ma’lumotlarni to‘plash va tahlil qilish korxona boshqaruvini yanada tezkor va aniqlik bilan amalga oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish orqali ishlab chiqarish jarayonidagi ortiqcha xarajatlar kamayadi, xom ashyo va resurslardan samarali foydalanish ta’minlanadi va qaror qabul qilish jarayoni tezlashadi. So‘rovnomalar va intervyular natijalari shuni ko‘rsatdiki, korxona rahbarlari va xodimlar raqamlashtirish jarayonining samaradorligini yuqori baholashgan va bu jarayon ish unumdorligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo‘lgan. Shu bilan birga, raqamlashtirish orqali ma’lumotlar bazasi shakllantiriladi, bu esa strategik rejalashtirish va boshqaruvning samaradorligini oshirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari korxona faoliyatini raqamli tizimlarda boshqarish nafaqat ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, balki korxona iqtisodiy ko‘rsatkichlarini yaxshilash, xatoliklarni kamaytirish va qaror qabul qilish sifatini oshirishda ham samarali ekanligini ko‘rsatdi. Shu tarzda, tadqiqot muhokamasi raqamlashtirish jarayonining amaliy ahamiyati va korxonalarda boshqaruv samaradorligini oshirishdagi strategik ahamiyatini tasdiqlaydi hamda kelajakda raqamli texnologiyalarni kengroq joriy etish zaruratini asoslaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamlashtirish jarayoni korxona boshqaruvining barcha darajalarida samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi va ishlab chiqarish jarayonlarini yanada optimallashtirish imkonini beradi. Raqamli tizimlar yordamida ishchi kuchi resurslarini, xom ashyo zaxiralarini va ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida monitoring qilish, ma’lumotlarni tizimli yig‘ish va tahlil qilish, shuningdek, boshqaruv qarorlarini tezkor va aniq qabul qilish mumkin. Shu bilan birga, raqamlashtirish orqali korxona ichidagi axborot almashinuvi tezlashadi, jarayonlar o‘rtasida uzluksizlik ta’minlanadi va xatoliklar sezilarli darajada kamayadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, raqamlashtirish jarayonini joriy etish orqali ishlab chiqarish jarayonidagi noaniqliklarni oldindan aniqlash va ularni bartaraf etish imkoniyati kengayadi, bu esa korxona samaradorligini oshirish va ishlab chiqarish sifatini yaxshilashga yordam beradi. Bundan tashqari, raqamli boshqaruv tizimlari korxona rahbarlari va xodimlar o‘rtasida hamkorlikni kuchaytiradi, jarayonlarni standartlashtirish orqali mehnat unumdorligini oshiradi va qaror qabul qilish jarayonini soddalashtiradi. Tadqiqot natijalari shuni ham ko‘rsatdiki, raqamlashtirish nafaqat ishlab chiqarish jarayonining samaradorligini oshiradi, balki korxona iqtisodiy ko‘rsatkichlarini yaxshilash, resurslarni tejash va strategik rejalashtirishni kuchaytirish imkonini beradi. Shu tarzda, tadqiqot muhokamasiga qo‘shimcha matn raqamlashtirish jarayonining amaliy ahamiyati, uning boshqaruv samaradorligini oshirishdagi roli va korxona faoliyatini yaxshilashdagi strategik qiymatini yanada kengroq yoritadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekiston tikuvchilik korxonalarida raqamlashtirish joriy etilishi boshqaruv jarayonlarini sezilarli darajada samarali qiladi va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishga xizmat qiladi. Raqamli boshqaruv tizimlari yordamida resurslardan samarali foydalanish, ishchi

kuchi samaradorligini oshirish va ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida nazorat qilish mumkinligi aniqlandi. Kompyuter dasturlari va raqamli platformalar yordamida ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish va qaror qabul qilish jarayonini tezlashtirish orqali korxona boshqaruvi yanada tizimli va samarali bo'ladi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, raqamlashtirish jarayoni nafaqat ishlab chiqarish jarayonining samaradorligini oshiradi, balki korxona iqtisodiy ko'rsatkichlarini yaxshilash, xatoliklarni kamaytirish va strategik rejalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, raqamlashtirish orqali olingan ma'lumotlar asosida boshqaruvning ilg'or strategiyalarini ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish imkoniyati yaratiladi. Umuman olganda, raqamlashtirish orqali boshqaruvni samarali tashkil etish O'zbekiston tikuvchilik korxonalarida ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va iqtisodiy samaradorlikni oshirishning asosiy yo'li sifatida tavsiya etiladi hamda kelajakda texnologik rivojlanishni qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Hamidov, A. (2020). Raqamli transformatsiya va korporativ boshqaruv samaradorligi. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
2. Karimova, N. & Islomov, S. (2021). Yengil sanoatda raqamlashtirish: amaliy tajribalar va strategiyalar. Toshkent: Texnologiya nashriyoti.
3. Tursunov, D. (2019). Korxonalarda avtomatlashtirish va boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish. Toshkent: Biznes nashriyoti.
4. Abdullayev, M. & Raxmonov, R. (2022). Ma'lumotlar bazasi va raqamli boshqaruv tizimlari. Toshkent: Axborot texnologiyalari nashriyoti.
5. Sultonov, A. (2020). Raqamlashtirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish strategiyalari. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
6. Rustamov, B. (2021). Tikuvchilik korxonalarida raqamli tizimlarni joriy etish va boshqaruv samaradorligi. Toshkent: Sanoat nashriyoti.
7. Nabiev, F. (2019). Elektron boshqaruv tizimlari va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish. Toshkent: Iqtisodiy tahlil nashriyoti.